

ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนภายใต้กระบวนการพัฒนาของรัฐ

1. ความสำคัญของปัญหา

ปรากฏการณ์ความรุนแรงทางสังคมที่เป็นผลกระทบจากการแข่งขันทรัพยากร เพื่อการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรมนิยม (Industrialization) ระหว่างชาวบ้านในพื้นที่ กับกลุ่มทุนต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกลุ่มทุนภายในประเทศ (Local Capitalist) รวมถึงกลุ่มทุนข้ามชาติที่อยู่ในรูปของบริษัทข้ามชาติ (Multinational Corporation) มีอยู่อย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มจะเกิดขึ้น

ในการแก้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้น รัฐซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่จะต้องเข้ามาแก้ปัญหาไม่ว่าจะเป็นไปในฐานะของผู้ที่มีความรับผิดชอบโดยตรงตามกฎหมาย หรือแม้แต่ความรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็ตาม การแก้ปัญหาในหลาย ๆ กรณี มักจะจบลงที่การใช้ความรุนแรงเสียเป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น มักจะเป็นปัญหาที่มักจะมีความเข้าใจในประเด็นของการพัฒนาที่ต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการมองปัญหาที่เป็นผลมาจากการพัฒนา โดยที่รัฐมักจะคิดว่าโครงการพัฒนาที่รัฐกำหนดขึ้นจะนำพาความมั่นคงมาสู่ชุมชน ในขณะที่ประชาชนในชุมชนมักจะเห็นว่าโครงการพัฒนาดังกล่าว ชุมชนท้องถิ่นไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร ในขณะที่ชุมชนท้องถิ่นเองยังต้องแบกรับภาระปัญหาที่เป็นผลกระทบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นปัญหาจากมลภาวะ ไม่ว่าจะเป็นอากาศเสียหรือน้ำเสีย และการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่มีทดแทน และรวมถึงปัญหาที่เป็นมลภาวะทางสังคม เช่น ปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัว, อาชญากรรม ฯลฯ จากแนวคิดดังกล่าวนี้ จามะรี เชียงทอง (2543 : 3) ได้อธิบายไว้ว่า “ชุมชนในฐานะเป็นวาทกรรมของรัฐนั้น คำว่า “ชุมชน” มักจะใช้ควบคู่ไปในความหมายที่ว่าเป็นอาณาเขตที่จะต้องได้รับการ “พัฒนา” ให้ดีขึ้น สะท้อนให้เห็นจากการก่อตั้งกรมพัฒนาชุมชน และตั้งนั่นเองจึงอาจตีความได้ว่า ภายใต้วาทกรรมของรัฐในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ รัฐไม่เชื่อว่า “ชุมชน” นั้นมี “ศักยภาพ” หรือพลังในตัวเองในการขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้นจากภายใน แต่จะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากพลังภายนอก (รัฐ) ไปช่วยโอบอุ้มและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ภาพของชุมชนจึงเป็นภาพของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ในเขตปริมาตรที่ห่างไกลความเจริญที่ “หยุดนิ่ง” และล้าหลัง”

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้จะเห็นว่า ปัญหาที่เกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรงนั้น มีจุดเริ่มต้นที่สำคัญก็คือ การที่มองกระบวนการพัฒนาที่มีมุมมอง (Value) ที่ต่างกัน และการที่รัฐตีค่าชุมชนทั้งที่เป็นประชากรและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนให้เป็นวัตถุ (Things) ที่ควรจะได้รับพัฒนา ซึ่งก็จะนำไปสู่การจบลงของปัญหาด้วยความรุนแรงในที่สุด

2. คำถามการวิจัย

จากการที่ผู้ศึกษาสนใจดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้ศึกษาต้องการที่จะชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่เป็นผลกระทบมาจากกระบวนการพัฒนาของรัฐนั้น มักจะยุติปัญหาด้วยความรุนแรง ซึ่งจะนำไปสู่คำถามการวิจัยก็คือ

“มีเหตุผลอะไรที่รัฐและประชาชนมักจะแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยใช้ความรุนแรง”

3. แนวคิดทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนภายใต้กระบวนการพัฒนาของรัฐ

3.1 แนวคิด The Materialist of History ของ Karl Marx (Morrison, Ken 1995 : 33-38) ภายใต้แนวคิดนี้ ผู้ศึกษาต้องการจะนำแนวคิดนี้มาวิเคราะห์ปัญหาในขั้นต้น ในแง่ของการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในมุมมองของเศรษฐศาสตร์ กับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยม โดยที่มีประเด็นสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ดังนี้คือ (i) วิธีการผลิต (Mean of production) ใช้ในการอธิบายให้เห็นถึงการผลิตนั้น ชุมชนได้ถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของวิธีการผลิต เพื่อจะนำไปสู่ผลผลิตให้กับระบบเศรษฐกิจที่มีกลุ่มทุนบางส่วนที่เป็นคนส่วนน้อยเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (Ownership Over the Means of Production) (ii) ความสัมพันธ์ในการผลิต (Relation of Production) ในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายเพื่อชี้ให้เห็นถึงระบบการจัดความสัมพันธ์ที่เป็นผลลัพธ์จากการผลิต ซึ่งในสภาพความเป็นจริงของการพัฒนาที่ผ่านมา การจัดความสัมพันธ์ในการผลิต ชุมชนท้องถิ่นมักจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบเสียเป็นส่วนใหญ่ (iii) หน่วยผลิต/พลังการผลิต (Mode of Production, Forus of Production) ใช้ในการอธิบายให้เห็นว่าพลังการผลิตนั้นมีส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดความสัมพันธ์ในสังคมได้

จากที่กล่าวมานี้ แนวคิดของ Karl Marx สามารถที่จะอธิบายให้เห็นถึงปัญหาของการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมได้ แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าวเองก็มีจุดอ่อนในแง่ของการเปลี่ยนแปลง หรือการแก้ปัญหาความขัดแย้งก็จะต้องอาศัยวิธีการรุนแรงเป็นส่วนใหญ่

3.2 แนวคิดการพัฒนาของ Johan Galtung ในส่วนที่ว่าด้วยทฤษฎีการพัฒนา (Development Theory) จาก Peace by Peaceful means และจากแนวคิด Structural of Imperialism

จากแนวคิดนี้ผู้ศึกษาจะเอาแนวคิดของ Galtung มาอธิบายถึงการพัฒนาที่ผ่านมา โดยได้นำเอาแนวคิดของการพัฒนาในกลุ่มของ The Blue School : Market and Capital ซึ่งมีอิทธิพลต่อการพัฒนาประเทศไทยค่อนข้างมาก ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทั้งในแง่ของ Factors of Production, Relation of Production, Products และ การ Distribution ซึ่งจะทำให้เกิดข้อขัดแย้งและนำไปสู่ความรุนแรง

นอกจากนั้นแล้วแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ผ่านมา มักจะใช้องค์ความรู้เฉพาะด้านเฉพาะส่วน แต่ยังคงการมองแบบ Holistic ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจกับปัญหาของการพัฒนาได้ดีขึ้น รวมถึงการพัฒนาที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน เป็นความสัมพันธ์จากระบบความสัมพันธ์ของระบบโลกที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วมักจะเอาเปรียบประเทศที่กำลังพัฒนารวมถึงการเกิดอาณานิคมภายในที่เกิดจากการที่เมืองมักจะเอาเปรียบชุมชนที่อยู่ภายในประเทศเดียวกันเอง

3.3 แนวคิดที่เกี่ยวกับ Direct Violence, Structural Violence และ Culture Violence สำหรับแนวคิดในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่ชี้ให้เห็นถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่เห็นได้อย่างเชิงประจักษ์ ซึ่งถือว่าเป็น Direct Violence แต่ในการเกิด Direct Violence นี้ อาจจะเป็นผลสืบเนื่องที่สำคัญมาจาก Structural Violence และนอกจากนั้นแล้วการดำรงอยู่ของ Structural Violence นั้น ก็ต้องอาศัยความชอบธรรมที่เกิดจาก Cultural Violence

สำหรับในกรณีปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้ง ระหว่างรัฐกับประชาชนนั้น อาจนับได้ว่าเป็น Direct Violence ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็ทำตามสถานของตนเอง ซึ่งก็ถือว่าเป็นความชอบธรรมทั้ง 2 ฝ่าย โดยที่ประเด็นนี้ก็อาจจะนำเอาแนวคิดที่เกี่ยวกับ Structural Violence มาช่วยอธิบายได้

4. ปรากฏการณ์ที่นำมาใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาอาศัยปรากฏการณ์จากกรณีการปะทะกันระหว่างรัฐกับประชาชน จากปัญหาทอแก๊สในภาคใต้ของไทย ทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงพอสมควร ทั้งที่เป็น Direct Violence และ Structural Violence และนอกจากนั้นรัฐยังมีกระบวนการที่ทำให้เกิดความชอบธรรมในการจัดการกับปัญหาโดยผ่านกระบวนการกระทำประชาพิจารณ์อีกด้วย

บทสรุป

ปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่เป็น Direct Violence นั้น มีผลกระทบมาจาก Cultural Violence และ Structural Violence โดยที่ความรุนแรงทั้ง 2 ประการที่กล่าวมานี้ เป็นผลมาจากกระบวนการในการพัฒนาที่มีความต้องการเป็นอุตสาหกรรมนิยม โดยที่การมองถึงกระบวนการพัฒนาแบบทุนนิยมนั้น แนวคิด The Materialist of History ของ Karl Marx ก็สามารที่จะนำมาอธิบายถึงข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนั้นแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการพัฒนา และแนวคิด Structural of Imperialism ของ Johan Galtung ก็สามารที่จะทำให้เห็นในรายละเอียดของที่มาของปัญหาได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. ทำทนายทางเลือก : ความรุนแรงและการไม่ใช่ความรุนแรง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2533.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. สันติทฤษฎีวิถีวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. คำสั่ง 66/43 : รัฐบาลวิวัฒนาการของรัฐกับการจัดการความขัดแย้งใน
ศตวรรษใหม่. กรุงเทพฯ : สถาบันยุทธศาสตร์สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ
จามะรี เชียงทอง. “ ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร : ศักยภาพและการต่อสู้ของท้องถิ่น ” ใน
อานันท์ กาญจนพันธ์, บก. พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากรสถานการณ์ใน
ประเทศไทย. 2543 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Galtung, Johan. 1996. Peace by Peaceful Means Peace and Conflict Development and Civilization. London : SAGE Publications.

Galtung, Johan. 1971. “ A Structural Theory, of Imperialism ” Journal of Peace Research.

Morrison, Ken. 1995. Marx Durkheim Weber formation of Modern Social Thought. London : SAGE Publications.